

MEDIARECHT

AAK20147655

J.M. Breemen, V.E. Breemen

Dank gaat uit naar Wouter Hins, die deze rubriek meer dan 20 jaar heeft verzorgd en als klankbord fungeerde bij de voorbereiding van deze eerste bijdrage van de auteurs.

Regelgeving en beleid

De afgelopen periode hebben zich een paar interessante ontwikkelingen voorgedaan rond de juridische en financiële positie van journalisten. Ten eerste de wetsvoorstellen tot regeling van de journalistieke bronbescherming, ingediend op 15 en 17 september. De voorstellen volgen op de veroordelingen van de Nederlandse Staat door het Straatsburgse Hof wegens schending van artikel 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens in de zaken Voskuil, Sanoma en De Telegraaf. In elk van deze zaken was sprake van vergaande maatregelen jegens journalisten, zoals gijzeling en inbeslagname van materiaal door middel van uitoefening van speciale bevoegdheden van de AVID zonder voorafgaande onafhankelijke toetsing. Dit zou personen in de toekomst kunnen ontmoedigen om informatie met de pers te delen. Het voorstel tot wijziging van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (Wiv 2002) moet nu tegemoet komen aan het gebrek aan een onafhankelijke en bindende toetsing voordat inlichtingen- en veiligheidsdiensten hun speciale bevoegdheden kunnen uitoefenen jegens journalisten (*Kamerstukken II 2014/15, 34027*). Het voorgestelde artikel 19a Wiv legt vast dat de rechtbank in Den Haag toestemming moet verlenen voordat de AIVD dergelijke speciale bevoegdheden mag uitoefenen jegens een journalist. Eerder was volgens artikel 19 Wiv alleen toestemming van de relevante minister vereist. Verder is in het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering (Sv) het verschoningsrecht van journalisten nu vastgelegd (*Kamerstukken II 2014/15, 34032*). Het nieuwe artikel 218a Sv bepaalt dat getuigen, die als journalist of publicist in verband met nieuwsgaring gegevens verstrekt hebben gekregen van personen op voorwaarde dat deze

niet tot hen herleid kunnen worden, een verschoningsrecht hebben ten aanzien van vragen over de herkomst van die gegevens. Ook andere artikelen zijn aangepast aan dit nieuwe journalistieke verschoningsrecht, bijvoorbeeld met betrekking tot doorzoeking en inbeslagneming.

Er is in beide voorstellen geen definitie gegeven van het begrip 'journalist'. Maar in de Memorie van Toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafvordering wordt gesteld dat bronbescherming in een strafproces niet beperkt zou moeten zijn tot diegenen die beroepsmatig dan wel tegen betaling berichtgeven. Gezien de huidige wijze waarop het publieke debat plaatsvindt – namelijk niet meer slechts in de context van de 'klassieke' media, maar tevens via websites en blogs – zou dat volgens de toelichting niet toereikend zijn. In tegenstelling tot artikel 19a Wv dat alleen 'journalist' noemt, is in artikel 218a Sv voor beroep op het verschoningsrecht in strafzaken behalve 'journalist' ook de 'publicist' toegevoegd.

Dan valt te wijzen op de Vaststelling tijdelijke subsidie-regeling vernieuwende journalistiek 2015 ('The Challenge: Reinventing Journalism'), een regeling voor de versterking en vernieuwing van de journalistiek in Nederland. Laatstestaars studenten aan hogere opleidingen of pas afgestudeerden kunnen een subsidieaanvraag indienen (tot 5000 euro), die wordt beoordeeld op het journalistieke karakter, innovativiteit en haalbaarheid.

De publieke omroep daarentegen moet de eigen inkomsten 'structureel' gaan verhogen en heeft op verzoek van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een plan opgesteld met mogelijkheden daarvoor (*Kamerstukken II* 2014/15, 32827, 65). Enkele opties zijn langere reclame zowel op radio als TV en gezamenlijke verkoop content aan buitenlandse mediadiensten. Maar de publieke omroep benadrukt dat het belang van het publiek en niet het belang van reclame-inkomsten voorop moet staan bij de programmering.

Verder werd in het vorige *KwartaalSignaal* (☞ AAK20147592) gesignaleerd dat de Tweede Kamer een Bibliotheekwet heeft aangenomen die onder meer functies voor het openbaar bibliotheekwerk articuleert, ook voor het digitale domein. Maar de wetgevingsprocedure is nog niet helemaal rond. Vanuit de Eerste Kamer zijn namelijk nog vragen gesteld, onder andere over de gedefinieerde functies; de rolverdeling van de overheden; de rol van private digitale diensten in de toegankelijkheid van een veelzijdig boekenaanbod; en de gevolgen voor de markt als bibliotheken *e-books* aanbieden (*Kamerstukken I* 2013/14, 33846, B). De Minister van OCW is op deze vragen ingegaan in de Memorie van Antwoord (*Kamerstukken I* 2013/14, 33846, C).

Ook op Europees niveau is aandacht voor de positie van journalisten. In de agenda voor zijn tweede termijn introduceert de secretaris-generaal van de Raad van Europa een nieuw initiatief om de veiligheid en vrijheid van journalisten te versterken: de ontwikkeling van een online platform met een overzicht van gevallen van geweld tegen en intimidatie van journalisten (SG/Inf(2014)34, 16 september 2014). Het platform wordt opgezet in samenwerking met journalistenorganisaties.

Rechtspraak

De rechtspraak hield zich eveneens bezig met de juridische positie van bibliotheken, maar dan vanuit auteursrechtelijk perspectief: mogen zij *e-books* uitlenen onder de huidige leenrechtregeling? Toch is deze actualiteit hier relevant, aangezien bibliotheken volgens de nieuwe Bibliotheekwet content beschikbaar zullen stellen via de landelijke digitale bibliotheek. Maar over de reikwijdte van het leenrecht bestaat nog altijd onduidelijkheid, en daarom heeft de rechter in de proefprocedure van de Vereniging van Openbare Bibliotheken tegen de Stichting Leenrecht besloten om vragen van uitleg te stellen aan het Hof van Justitie EU (Rb. Den Haag, 3 september 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:10962).

Een andere uitspraak van dat Hof, *Google Spain*, ging onder andere over het recht om vergeten te worden (*KwartaalSignaal* 132, ☞ AAK20147592, op p. 7593) en is nu voor het eerst door de Nederlandse rechter toegepast, zij het in kort geding (Rb. Amsterdam, 18 september 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:6118). De rechter beoordeelt de vraag of zoekmachine Google bepaalde links moet verwijderen op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) en *Google Spain*: zijn de zoekresultaten 'irrelevant', 'buitensporig' of 'onnodig diffamerend'? Deze criteria lijken wat af te wijken van die van het Hof ('ontoereikend, niet of niet meer ter zake dienend of bovenmatig'). Interessant is dat de rechter (meer dan het Hof) onderkent dat bij dergelijke verwijderverzoeken niet alleen het recht op privacy van eiser een rol speelt, maar ook het recht op informatie-vrijheid van Google en de belangen van internetgebruikers en informatieaanbieders. Gezien de omstandigheden van dit geval (veroordeelde escortbaas heeft Google via een online formulier verzocht om links te verwijderen naar websites met informatie over zijn veroordeling voor poging tot uitlokking van huurmoord in 2012; zaak is in hoger beroep; de escortbaas is in afwachting van dit beroep in vrijheid gesteld; Google heeft niet het gehele verwijderverzoek ingewilligd) wijst de rechter de vordering af. De rechter acht negatieve publiciteit als resultaat van criminele activiteiten 'blijvend relevant', terwijl eiser niet heeft aangetoond dat de zoekresultaten 'buitensporig' of 'onnodig diffamerend' zijn, noch 'zwaarwegende en gerechtvaardigde redenen' betreffende zijn situatie aangevoerd op grond waarvan Google aan het verwijderverzoek zou moeten voldoen.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft zich in de afgelopen maanden uitgesproken in vijf zaken waarin de belangen van journalisten en media-outlets een rol speelden. Vijfmaal concludeerde het Hof tot schending van artikel 10 EVRM: vanwege het ontbreken van efficiënte mogelijkheden voor een journalist om gerechtelijke bevelen tot openbaar maken van documenten van publieke instanties te kunnen uitvoeren (EHRM 24 juni 2014, nr. 27329/06, *Roşianu tegen Roemenië*); vanwege de hechtenis van een journalist na publicatie van afbeeldingen van vertrouwelijke informatie uit een strafzaak, terwijl niet was aangetoond hoe de onschuldpresumptie in het geding was (EHRM 1 juli 2014, nr. 56925/08, *A.B. t.*

Zwitserland); in afweging met de persoonlijkheidsrechten van een politicus vanwege het verspreidingsverbod van uitingen die waardeoordelen vormden (EHRM 10 juli 2014, nr. 48311/10, *Axel Springer t. Duitsland II*) en tweemaal vanwege het ontmoedigende karakter van de hechtenis van een onderzoeksjournalist op verdenking van lidmaatschap van een terroristische organisatie, die meer dan een jaar duurde en disproportioneel werd geacht (EHRM 8 juli 2014, nr. 38270/11 & nr. 53413/11, *Nedim Şener t. Turkije & Şik t. Turkije*).

Ten slotte een uitspraak van de kortgedingrechter waarin het eigendoms-/gebruiksrecht van Media Markt voorging op de vrijheid van meningsuiting van CCCP en KRO (Rb. Amsterdam, 4 september 2014, nr. C/13/570495 / KG ZA 14-1026, *Media Markt Arena B.V. en Media Markt Saturn Holding Nederland B.V. t. CCCP Televisie B.V. en KRO-NCRV*). KRO mag de opnames niet uitzenden van een 'sociaal experiment' waarin een KRO-presentator zich had voorgedaan als medewerker van Media Markt. Volgens borden in Media Markt zijn camera's in de winkel niet toegestaan en Media Markt had bezwaar gemaakt tegen de opnamen. Media Markt zou haar eigendoms- of gebruiksrecht niet op een andere manier kunnen beschermen dan hoe zij dat nu doet, maar CCCP zou haar mening wel op andere wijze kunnen uiten, of had toestemming kunnen vragen. In andere gevallen zou de afweging anders kunnen uitvallen, bijvoorbeeld als het zou gaan om het aan de kaak stellen van een zware misstand door KRO.

Literatuur

- E.J. Dommering, 'Meningsuiting of oproep tot terreur, waar ligt de grens?', *Het Parool* 23 augustus 2014.
- E.H. Janssen, *Faith in Public debate. An Inquiry into the Relationship between Freedom of Expression and Hate Speech Pertaining to Religion and Race in France, the Netherlands and European and International Law*, (diss. Instituut voor Informatierecht, Universiteit van Amsterdam) 2014;
- Themanummer publieke omroep, *Mediaforum* jaargang 26, afl. 9, september 2014;
- T. McGonagle, F.J. Cabrera Blázquez (ed.), m.m.v. D. Voorhoof, *Freedom of Expression, the Media and Journalists: Case-law of the European Court of Human Rights*, IRIS Themes – Vol. III, Straatsburg: European Audiovisual Observatory, 2013, 403 p.;
- T. McGonagle, 'Public Service Media and Cultural Diversity: European Regulatory and Governance Frameworks', in: Karina Horsti, Gunilla Hultén & Gavan Titley (eds.), *National Conversations: Public Service Media and Cultural Diversity in Europe*, Bristol: Intellect Books 2014, p. 61-82.